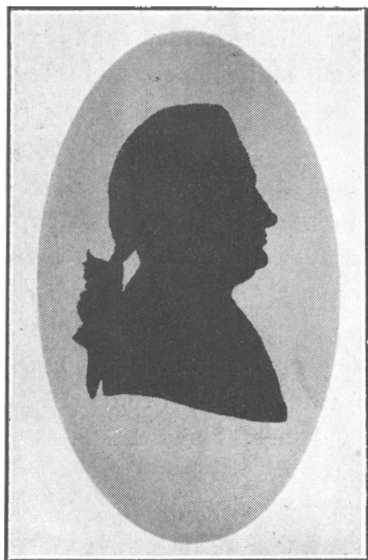

Jacob Kloppenborg.

1835. — 25. Marts. — 1925.

Hvordan jeg er bleven i Stand til her at nedskrive nu afdøde Jacob Kloppenborgs Erindringer, har jeg gjort Rede for i Forordet til »De sønderjydske Frime-nigheders Historie«. Der har jeg gjort Brug af en Del Stof, som jeg her gaar let hen over. Ligeledes har jeg i »Menighedsbladet« fremdraget et Par Træk, som jeg dog har fundent det rigtigst at tage temmelig udfør- lig med her.

Afstamning.

Tingskriver Jacob Kloppenborg.

Mandens Afstamning hører jo strengt taget ikke med til hans Erindringer. Alligevel skal der her tages saa meget med om den, som jeg, uden at anstille egentlige Efterforskninger, har kunnet faa fat paa. Afstamningen siger jo lidt om, af hvilken Jordbund det Liv er groet frem, som Erindringerne giver et Billede af.

Paa fædrene Side stammer Slægten nede fra Ditmarsken. Den første af den, man ved noget nærmere om, er Tingskriver i Frøs og Kalvslund Herre-

der Jacob Kloppenburg i Gramby. Han er født 1747 i Heide i Ditmarsken. En Familietradition fortæller, at hans Fader var Daglejer. En Dag, han gik og gravede Grøfter ude i Engene, kom den her omtalte Søn ud til ham. Faderen giver ham et Pengestykke, han havde hos sig, og siger: »Køb dig derfor en god Bog. Saa kan det være, du kan blive i Stand til at faa en Stilling, saa at du ikke skal gaa og grave Grøfter saadan som jeg!« Meget tyder paa, at Sønnen har adlydt Raadet. Hans Læselyst synes i alle Tilfælde ikke at have været lille efter hans Bogsamling at dømme, hvoraf endnu en Del findes bevaret, og hvis vigtigste Værk er Baumgartens Oversættelse af en engelsk Verdenshistorie paa 20 Kwartbind a 14—1500 Sider. Han blev endog selv Forfatter, idet han 1785 udgav en Geografi i 2 Bind paa Tysk og to Aar derefter paa Dansk, den sidste for største Delen som Oversættelse af den første. Dog er Afsnittene om det danske Rige helt omarbejdede og meget stærkt forøgede. Bogen synes for Resten at være bleven meget godt modtaget. Paa den tyske Udgave fik Forfatteren før Trykningen 628 Suskribenter alene i Hertugdømmerne, paa den danske 757, hvoraf alene 437 i København og 207 i Norge.*)

Hvornaar Tingskriveren kom til Gram og fik Stillingen der, vides ikke. Dog var han her vistnok før 1793, da hans ældste Søn den 13. Januar dette Aar blev født der.** Sandsynligvis har han da allerede boet

---

*) »Geographi for Enhver«, Subskribentlisten i begge Udgaver.

**) Det opgiver Sønnen selv i sin Bog: »En gammel Soldats Erindringer«. Rigtignok er hverken han eller hans to yngre Brødre indført i Kirkebogen i Gram. Men Pastor Zerlang skal ogsaa tit have klaget over, at den er meget sløset ført for dette Tidsrum. Senere i alle Tilfælde

der i nogen Tid. Hans første Kone var fra Nørrejylland. Hussproget har sikkert nok været Dansk, da den ovennævnte Søn kalder det sit Modersmaal, skønt han udtrykkelig bemærker, at Faderen altid talte Tysk til ham. Ikke ret længe efter Sønnens Fødsel mistede Tingskriveren sin Hustru og i 1796 giftede han sig anden Gang med Cathrine Otzen, Datter af Tobaksfabrikant Diederich Otzen i Haderslev. Hun fødte ham to Sønner. Den ældste af disse, Hans Diederich, der var født 1802, fik sin Morfaders Gaard i Københoved. Den yngste Johannes, der var født 1805, fik den ene af Faderens Gaarde i Harreby.

Slægtens kristelige Forhold.

Tingskriveren var ivrigt med i den herrnhuttiske Bevægelse, hvis Udsendinge stadig fandt Modtagelse og Ophold i hans Hus, ligesom hos hans Svigerfader i Haderslev.*) Han sendte da ogsaa sin ældste Søn til Opdragelsesanstalten i Christiansfeld. Trods denne sin stærke kristelige Paavirkning, viste han sig dog som en barsk og hidsig Natur. Da den ældste Søn, 20 Aar gammel, vilde være Soldat, og Faderen endelig maatte give efter for dette Ønske, sagde han: »Godt, nu skal du faa din Vilje, men betænk, hvad jeg nu siger dig, og sikkert vil holde. Jeg er døv, jeg er stum, jeg er blind for enhver Klage, du siden kommer med, naar du fortryder, at du blev Soldat«. Og da han tog Afsked med ham i Haderslev, gav han ham som Rejsepenge til Wedel ved Altona, 4 Specier med de Ord: »Her har du de sidste Penge, du faar af mig«.

---

før 1816 — flyttede Tingskriveren til Harreby, hvor han ejede to Gaarde, nemlig Harrebygaard og den, der nu er i Sønnesonssønnens Eje.

*) J. Brodersen: »Fra gamle Dage« S. 91.

Først et Aars Tid senere, efter at Sønnen under Krigen 1813 havde vist sig som en saa modig og snarraadig Soldat, at hans Officerer lagde Mærke til ham og roste ham, forsonede Faderen sig med ham*)

Ogsaa paa mødrene Side stammer Jacob Kloppenborg fra et stærkt herrnhuttisk paavirket Hjem. Fra 1768—82 havde Brødremenigheden holdt sine Møder i Haderslev hos Maler Benjamin Richter. Blandt dem, der samledes der, var Tobaksfabrikant Diederich Otzen.

Fra 1782 holdtes Møderne hos ham**). Det var jo hans Datter, der senere blev Tingskriverens anden Hustru. Hun har altsaa i sit Barndomshjem haft rig Lejlighed til at leve med i det inderligt fromme Liv, der udfoldede sig ved disse Møder og satte Præg paa en stor Del af Byen i denne Tid. Flere af Byens Præster, havde gennem længere Tid været med i det pietistiske Røre og var senere med i det herrnhuttiske. Det gjaldt Provst Johannes Tychsen fra 1736—50 og hans Efterfølgere Peter Wöldiche fra 1750—59 samt Johannes Sørensen fra 1759—63 og Joachim Cretschmer, der derefter var Præst og Førstepræst i Byen indtil 1797. Samtidig virkede Christopher Sass fra 1740—67 her i Byen dels som sin Faders, Andenpræsten eller Archidiakonens Kapellan, dels som hans Efterfølger, ligeledes ivrig pietistisk***). Den store Nød i Byen efter dennes Brand i 1759 har vel ogsaa gjort sit til at aabne Sindene for det Ord, der lød.

---

*) J. Kloppenborg: »En gammel Soldats Erindringer«. 2. Udg. S. 74—80.

**) J. Brodersen: »Fra gamle Dage« S. 91.

***) J. Brodersen: »Fra gamle Dage« S. 83—85 og Jensen: »Kirchliche Statistik« S. 150 og 151.

Den yngste af Tingskriverens Sønner, Johannes, der fik den ene af Gaardene i Harreby, var den af dem, der tog mest i Arv af det inderlige Kristenliv, der levedes i Barndomshjemmet i Gramby. Han var saa vidt vides ikke saadan som den ældste Søn bleven opdraget i Christiansfeld, men derimod vides han

Johannes Kloppenborg.

at være bleven forberedt til Konfirmationen og konfirmeret af den ivrige og fromme Pastor Salling i Vonsild. Han blev en nidkær Tilhænger af Brødremenigheden.

Livet i hans Hjem i Harreby har jeg givet en Skildring af i min Bog »De sønderjydske Frimenigheders Historie«. Her skal jeg kun lige nævne, at hver Dag maatte Børnene ved Middagsbordet fremsige

hver et Salmevers, og om Søndagen samledes tit en vid Kreds af Venner i Hjemmet til fælles Opbyggelse. Men over Arbejdet i dette Hjem var der en saadan Fart, at Manden, naar han pløjede, kørte to Spænd Heste træt to Gange om Dagen. Alligevel fik han god Tid til at besøge syge og tale med dem eller læse for dem. Disse Besøg gjorde han altid til Fods, selv om de var over 2—3 Mils Vej. Saaledes fortæller Mads Jensen i »Højskolebladet« 1885, at Jo-

hannes Kloppenborg kom gaaende til Mejlby for at besøge hans Fader, da han var syg. Undertiden tog han trods sin store Arbejdsiver og -dygtighed to til tre Dage til en saadan Tur omkring til syge Venner og »ved sildig Sengetid er Jac. Kloppenborgs Lygte utallige Gange set at skride hjemad« fra et Sygebesøg enten i Nærheden eller langt borte.

I dette Hjem blev Jacob Kloppenborg født den 25. Marts 1835, og her voksede han op som eneste Broder sammen med 6 Søstre.

Den ældste af Flokken, Anna Cathrine, blev gift med Gaardejer og Brandtakseringsmand Hans Madсен i Gøtterup, Maren med Peter Jensen i Hygum, Jacobine med Anders Bennedsen Buck i Skovlund i Arrild Sogn, Bodil Margrethe med Hans Hillerup i Aarup, Anne Christine med Nis Pedersen i Harreby og Oline Rebekka med Gaardejer og grundtvigsk Lægprædikant Jens Damkjær i Tobøl. Kun den sidstnævnte og Broderen, der her er særlig Tale om, er endnu i Live. Alle disse Søskenes Hjem blev præget enten af Barndomshjemmets herrnhuttiske Fromhed eller af den grundtvigske Vækkelse, der førte dem ind i Frimenighedsbevægelsen. Det sidste gælder Maren, Anne Christine, Oline Rebekka og Jacob, ham, der skal tales nærmere om.

Slægtens Danskhed.

Ved Siden af sin Fromhed og Virkelyst prægedes Slægten af, at den tidligt slog Rod i det danske Folkeliv, den blev omplantet til, og fik en smuk og kraftig Vækst i den nye Jordbund. Tingskriveren, der som sagt var Ditmarsker og som selv efter at være kommen til Nordslesvig blev ved at tale Tysk, i alle Til-

fælde med sin ældste Søn, taler i Fortalen til den danske Udgave af sin Geografi om »Dannemark, mit elskede Fædreneland«. Hvad der hos ham vel næppe kan have været andet end loyal Hengivenhed overfor Konge og Øvrighed, gav sig imidlertid hos Børnene Udslag som virkeligt dansk Sindelag. Den ældste Søn, der blev Soldat, giver i sin Bog »En gammel Soldats Erindringer« ved mange Lejligheder Udtryk for sin trofaste Kærlighed til Danmark. Hans Didrik i Københoved er jo godt nok bekendt som dansk. Men Johannes i Harreby var det ikke mindre, selv om det, ret naturligt, ikke traadte saa stærkt frem hos ham. I et af de faa Breve fra ham, der findes, skriver han i 1869 (i Anledning af Præsternes Edsaflæggelse) til Pastor Clausen i Ryslinge: »Vi ønsker hver Dag, at vor kiære Herre snart vil befri os fra det preussiske Aag, som trykker os«, og han glæder sig over enhver Præst og Lærer, der med uskadt Samvittighed kunde aflægge Eden og blive »for i dem havde vi da alletider nogle, som vi kunde tale fortrolig med«. At Danskheden ikke er bleven svagere i de følgende Slægtled, er jo godt nok bekendt.

Kristelig Vækkelse.

Trods det pietistiske Syn laa der ikke til daglig nogen t u n g Alvor over Hjemmet i Harreby. Faderen, Johannes, var af Naturen livlig og munter og lod det ikke sjælden komme til Orde. Uden det havde han vel heller ikke haft det hidsige Sind og den rastløse Energi. Sønnen Jacob havde arvet Faderens Livlighed og var som Dreng fuld af Løjer og Gavtyvestreger. Under Barndommens Leg forlignedes denne Livlighed naturligvis godt nok med Hjemmets Fromhed,

men allerede i den tidlige Ungdom tog hans pietistiske Opdragelse Anstød af den. Han vilde, som han siger, »gerne gantes med Pigerne«. Men i Tyveaarsalderen fik han Skrupler over det, blev greben af Angst for, at han derved kom ud i Synd, og gjorde sig Bebrejdelser over, at netop han var saadan. Han, der havde haft saa godt et Hjem og faaet saa god en Opdragelse, burde jo være bedre end de andre. Nu syntes han derimod, at han var værre end sine Kammerater. Ad den Vej fandt den personlige Syndefølelse ind i hans unge Sjæl, og da den først havde gjort sin Gerning der, følte han i sit vaagnende Kristenliv som saa mangen anden baade før og senere Trang til at gøre noget for ogsaa at drage andre til Guds Rige. Som Lærer syntes han, at han bedst kunde blive i Stand dertil. Og derfor besluttede han at søge Uddannelse til Lærergerningen. Det vilde Faderen imidlertid ikke høre noget om. »Jeg var eneste Søn, fortæller han, jeg bar Bedstefaderens Navn, og jeg skulde have Gaarden«. Desuden var den gamle vel nok bange for, at Sønnen under Læsningen skulde forvilde sig bort fra det enfoldige, strenge pietistiske Liv, han var opdraget i. For om muligt at faa ham bort fra den Tanke, bestemte Faderen derfor, at han skulde være Soldat. »Lad ham bare gaa den Tur igennem, sagde han, saa faar han nok de Nykker af Hovedet«. Han vilde derfor ikke stille nogen for Sønnen, hvad han let havde været i Stand til.

Soldat.

Der blev saa ikke andet for, end at den unge Kloppenborg maatte springe Soldat i 16 Maaneder i Fredericia.

Den Morgen, Jacob skulde af Sted, holdt Faderen en gribende Andagt med inderlig Bøn til Gud om at bevare Sønnen for Verden og dens Fristelser, naar han nu skulde ud fra Hjemmet. Den samme Tone gik igennem de Salmer, de sang. Endnu mens de gik ud til Vognen sang de et Vers med Bøn til Gud om at være med den bortdragende paa alle hans Veje. Jacob var hjerteligt med i alt dette. Og noget af det, han allerinderligst bad om, var, at han aldrig maatte møde nogen Grundtvigianer. Faderen frygtede og hadede disse Mennesker. En af hans bedste Venner, Peter Larsen Skræppenborg, »den Vendekaabe«, som han kaldte ham, var falden i deres Garn. Det maatte være farlige Folk at komme i Lag med. Sønnen med det af Naturen lyse Sind vilde sikkert ikke kunde staa for dem. Det følte denne ogsaa selv. Derfor havde Faderens Advarsler mod dem kunnet finde et godt Sted hos ham, saa at det var med Bøn om at undgaa den Fare, han kunde gaa ud af Hjemmets Dør.

Som Soldat i Fredericia havde han let ved at undgaa dem. Paa Kasernen raadede ingen Grundtvigianisme. Det var noget helt andet, der her mødte ham. Skønt han paa ingen Maade skiltede med sin Kristendom, kunde den inderligt fromme og bundærlige unge Mand dog ikke skjule den. Kammeraterne fik da snart fat paa, at han var anderledes end dem og stod uforstaaende overfor det. Dog gjorde de ikke Nar ad ham eller forulempede ham paa anden Maade. Derimod var der en Underofficer, der snart fik et Horn i Siden paa ham. Han havde fra Begyndelsen af anset den velhavende Bondesøn for en Guldfugl og derfor været usædvanlig flink imod

ham. Men da hans Forventninger i den Henseende skuffedes, blev han snart lige saa arrig mod ham, som han før havde været venlig. Intet kunde Jacob nu gøre ham til Pas og tit søgte han at gøre sig lystig over ham. Han søgte endog at faa de andre Soldater til at forulempe ham.

»Hvad er han egentlig for én?«, spurgte han dem en Dag under en Øvelse ude paa Fælleden. Der var dog ingen, der vilde svare. De forstod nok, hvad Meningen var. Og Jacob var for god en Kammerat til at de vilde volde ham nogen Mên paa den Maade.

»Er du Mormon?« gik han saa løs paa ham selv.

»Nej!«

»Gendøber?«

»Nej!«

»Baptist da?«

»Nej!«

»Men hvad«, saa bandede han, »er du da?«

»Jeg er luthersk Kristen!«

»Saa — hvad er det for noget? Kan du bande?«

»Ja — det kan jeg vel nok!«

»Saa gør det da«.

»Nej!«

Underofficeren koblede nu en halv Snes Djævole i forskellig Udstyrelse sammen i en lang Remse. »Sig saa dette efter!«

»Nej!«

»Hva' behar? Siger du Nej? Véd du ikke, at du skal adlyde.

»Jo. Og kan De sætte mig paa et Sted, hvor det er nødvendigt at bande, saa skal jeg gøre det. Men her siger jeg Nej!«

Underofficeren blev betuttet over dette uventede

Svar, og forstod vel ogsaa nok, at han her havde forløbet sig.

I det samme rækker en lille Sadelmager, Carstensen fra Haderslev, Hovedet frem og siger:

»Vi forstaar int' Kloppenborg. Han drikker int' og danser int', han bander int', og han spiller heller int' Kort. Men naar vi er forknytte, er han glad. Og for Resten er han en flink Fyr«.

Underofficeren tog det fornuftige Parti at lade dette Skudsmaal være Slutningen paa sin Forløbelse Og for Fremtiden lod han Jacob være i Fred.

Paa Tønder Seminarium.

Vistnok i Efteraaret 1859 havde Kloppenborg ud-tjent og kom hjem. Det var gaaet, som Faderen havde tænkt. Under Soldatertjenesten var Længslen efter Landlivet der hjemme vaagnet hos ham, og Lysten til at læse var fordunstet. Han tog nu ivrigt fat paa Arbejdet i Mark og Gaard. Det varede dog ikke længe. Kort efter hans Hjemkomst blev Læreren i Harreby syg, og Pastor Jørgensen i Hygum bad nu ham om at undervise en Tid. Faderen var ikke glad ved det. Han frygtede vel nok, med Rette, at den gamle Lyst til Lærergerningen kunde vaagne i Sønnen igen, naar han saaledes kom i Lag med den. Men ejegod som han var, kunde han ikke sige Nej, naar nogen bad ham om en Tjeneste. Han gav derfor Lov til det. Det gik rigtig godt med Undervisningen, og hvad Faderen havde frygtet, skete. Sønnen fik igen Lyst til den Gerning.

Nu kom det til en haard Kamp mellem Fader og Søn, for nu var det Alvor. Og havde Faderen en stærk Vilje, havde Sønnen det ikke mindre. Da Fa-

deren jo desuden ikke havde nogen reel Grund for sin Indvending, og det var tydeligt nok, at Sønnen havde Evner i den Retning, gik denne af med Sejren. Han havde oven i Købet sat sig i Hovedet, at han vilde paa Seminariet i Jelling, hvor han kendte den ene af Lærerne, Matzen, der var Søn af den tidligere Provst i Hygum. Det sagde Faderen imidlertid bestemt Nej til. I Jelling var Pastor Svendsen Forstander. Han var kendt som Grundtvigianer, og Seminariet bar naturligvis stærkt Præg af det grundtvigske Syn paa Livet. For at undgaa dette, der i hans Øjne var det værste af alt, siger han: »Nej naar du vil paa Seminariet, saa skal det være straks. Og saa skal du til Tønder«. Det var om Foraaret. I Jelling fandt Optagelsen først Sted efter Sommerferien, i Tønder derimod efter Paaske. Seminariet der havde den gamle endnu ikke hørt noget ufordelagtigt — grundtvigsk — om. Der skulde Sønnen saa hen. Og i det Stykke bøjede denne sig.

Nu var der i Paaskeferien netop en ung Mand fra Nabsognet hjemme fra Tønder, hvor han havde været paa Seminariet et Aar. Baade Fader og Søn kørte nu over til ham for at høre lidt om de Krav, der stilledes der, og den Undervisning, der gaves. Den gamle var ikke rigtig glad ved Tønder, da de om Aftenen kørte hjem. Det forekom ham, at den unge Mand fra Hundebøl var bleven lidt smittet af Grundtvigianisme, og det maatte jo være sket paa Seminariet. Han havde ellers været saadan en flink ung Mand, som den gamle, det sidste Aars Tid før han tog paa Seminariet, ret havde glædet sig over at se ved deres Søndagsmøder baade i Harreby og Brendstrup og flere Gange havde talt med. Det var nu ikke saa sært, at

han var bleven lidt paavirket af Grundtvigianismen. Paa Seminariet havde han mødt en Lærer, der hed Cornelius Appel. Og selv hed han L. B. Poulsen.

Det huede ikke den gamle Kloppenborg, dette her. Men han havde jo selv forlangt, at Sønnen skulde gaa til Tønder i Stedet for til Jelling. Baade hans Stædighed og hans Retlinethed forbød ham nu at trække sig tilbage.

Efter Paasken — det var 1860 — kørte den gamle Johannes Kloppenborg saa til Tønder med sin Søn og den unge Poulsen fra Hundebøl.

»Nu kører jeg derud med dig«, sagde han til Sønnen. »Bliver du saa optaget, maa jeg jo finde mig i det, men helst vilde jeg have dig med hjem igen«.

Jacob h a a b e d e paa at blive optaget. Men megen reel Grund havde dette Haab ikke. Hans Viden var tynd. Det vidste han nok. Imidlertid havde baa- de Pastor Jørgensen i Hygum og dennes tidligere Kapellan Hjorth, der havde konfirmeret ham, givet ham gode Anbefalinger som en flink og opvakt ung Mand, hvad han jo ogsaa var.

I Tønder gik det bedre end den unge havde tur- det vente og værre end den gamle havde troet, det vilde gaa. Jacob bestod Prøven og blev altsaa paa Seminariet.

Udenom Grundtvigianerne.

At terpe Lærdom til Eksamen laa imidlertid daarligt for Jacob Kloppenborg. Han var næsten ikke i Stand til at følge med, og efter halvandet Aars Forløb var han klar over, at han ikke vilde kunne tage nogen ordentlig Eksamen og derfor vist helst maatte opgive det. Dog tænkte han alligevel foretø- big at blive ved at følge Undervisningen. Allerede

før Jul 1861 havde han talt med Poulsen om denne Plan. Poulsen skulde tage Afgangseksamen til førstkommende Paaske og havde allerede Løfte paa Embedet som Andenlærer i Rangstrup. Det vilde han gerne give Afkald paa til Fordel for Jacob Kloppenborg, hvis han kunde faa det ordnet med Provst Blædel i Nustrup. Poulsen gjorde Regning paa, at han sagtens kunde faa et andet Embede, naar han først havde Eksamen.

Men da Jacob i Juleferien kom hjem med den Plan, blev den gamle Kloppenborg for Alvor vred. »Til Rangstrup! — i Agerskov Sogn! — der var fuld af Grundtvigianere!« Nej det skulde der ikke blive noget af, saa meget mindre som han vel ikke kunde undgaa at mærke, at Sønnen allerede var saa vidt, at han ikke mere var bange for Grundtvigianerne. Men nu kan denne selv fortælle:

»Agerskov Sogn var det værste Sted, Far kunde tænke sig. Han gjorde derfor alt, hvad han kunde, for at forpurre den Plan. Endog den gamle fra Københoved*) fik han kaldt over for at paavirke mig. Og den Aften, jeg skulde rejse til Nustrup for at tale med Provsten, gjorde han Julegilde, for om muligt at holde mig hjemme. Jeg rejste alligevel. Til Fods begav jeg mig paa Vej til Nustrup. Paa den store øde Strækning mellem Gram og Nustrup tog jeg i Taagen fejl af Vejen og gik vild. Som jeg der gik ene og travede omkring paa ukendte Veje, plagedes jeg haardt med Tanken om, at jeg havde taget selv og gjort min Fader imod. Fader havde været saa vred, at han ikke vilde sige Farvel til mig, da jeg gik.

Det blev langt hen paa Eftermiddagen, inden jeg

---

*) Broderen, H. D. Kloppenborg.

naaede til Nustrup. Og da jeg kom dertil, var Provsten ikke hjemme. Jeg gik saa om til Hans Laursens. Først et Stykke hen paa Aftenen fik jeg Provsten i Tale. Han sagde imidlertid rent ud Nej til den Aftale, Laust Poulsen og jeg havde truffet med hinanden om Rangstrup. Jeg var ked af dette Afslag. Og dog var det ikke fri for, at jeg følte mig lettet ved det, da jeg nu gik videre derfra til Götterup, hvor min Søster Anne Cathrine var gift med Hans Madsen. Nu kunde der jo ikke blive noget af det, Fader var saa vred over. Det var en lang Vej til Götterup, et Par Mil, og derude paa de store øde Enge mellem Gabøl og Aabøl havde jeg baade Tid og Ro til at gaa og tænke paa, hvordan det var gaaet mig.

Hans Madsen var en af de mest ansete Bønder i Vesteramtet. Han var Brandtakseringsmand. Han hørte ligesom Fader til Christiansfelderne*). Han var saa sindig i al sin Færd, men alle havde Respekt for ham. Han var den eneste, der kunde tale Fader til Rette, naar Hidsigheden løb af med ham. Ja, selv Farbror i Københoved kunde han faa Bugt med. Da Skrumsager og Anne Marie**) vilde gifte sig, og han ikke vilde give Lov til det, maatte de derfor have Hans Madsen over at hjælpe dem. De havde jo bestemt at gifte sig paa Trods af den gamles Vilje, men vilde gaa aabent til Værks og lade ham det vide. De kunde dog ingen faa til at sige ham det. Ingen turde. Saa bad de Hans Madsen om at paatage sig det. Han og hans Kone kom saa kørende Dagen før Flugten skulde gaa for sig. Hans Madsen prøvede paa endnu at tale Far-

---

*) Han var kendt i en vid Omkreds som »den hellige Hans Madsen«. »Fra gamle Dage« S. 198.

**) H. D. Kloppenborgs Datter.

bror til Rette, men der var intet Udkomme med ham. Saa siger han ham rent ud: »Ja, nu tager de selv«.

»Ja, hvem vil vel vie de Kæltringer?«

»Det vil Arrild Præst«.

Den gamle troede det ikke.

Da han imidlertid næste Morgen kommer op, og Anne Marie ikke kom til Davrebordet, spørger han:

»Hvor er Anne Marie?«

»Det véd du jo nok«, siger Hans Madsen. »Jeg sagde dig det jo i Aftes«.

Farbror fo'er øjeblikkelig ud i Gaarden, kalder paa en af Karlene. Han skulde straks spænde for. Men da Vognen var forspændt og kom op foran Trappen, steg Hans Madsen med til Vogns. Farbror vilde ikke have ham med, men kunde ikke faa ham af Vognen. Han gør saa Mine til selv at springe af, idet han siger: »Ja saa spænder jeg for en anden Vogn, saa kan du mind' blive siddende«.

Hans Madsen svarede imidlertid ganske sindigt: »Ja, hvad hjælper det. Jeg kan jo komme lige saa hurtigt paa den anden Vogn som du!«

I sin Hjælpeløshed overfor denne Situation fægter Farbror om med Armene og kommer af Vanvare til at støde Hans Madsen Næsen til Blods. Nu maatte han af for at faa Blodet stillet og Ansigtet vasket. Og den Lejlighed benyttede den gamle til at smutte væk. Hans Madsen kom saaledes ikke med.

Jeg fortæller dette lille Træk, for at du kan faa et Indtryk af, hvad Hans Madsen var for en Karl.

Jeg blev nu Nat over hos Hans Madsens. Der skulde Fader og Moder komme næste Dag, og vi skulde saa køre videre til Skovlund ved Arrild, hvor min Søster Jacobine var gift med Anders Bennedsen Buck.

Jeg fortalte jo Hans Madsen og Cathrine, hvordan det var gaaet mig hos Provsten og hvor vred Fader havde været, fordi jeg vilde til Rangstrup.

»Ja nu bliver du jo her til i Morgen«, siger Hans Madsen, »og saa maa du se at blive forligt med din Fader«.

Det ønskede jeg jo ogsaa selv, men jeg havde lovet at komme over til Poulsen, der var i Agerskov. Og naar jeg havde lovet det, vilde jeg holde det.

»Det skal jeg nok ordne«, siger Hans Madsen. »Du maa nu blive her. Det første er at faa Mellemværendet med din Fader ud af Verden«.

Jeg blev der saa. Og da Fader og Moder kom, viste det sig, at Vreden hos Fader var kølnet en hel Del. Det gjorde den let hos ham. Nu hjalp det jo ogsaa meget, at der ikke blev Tale om at komme til Rangstrup. For Resten hørte jeg, da jeg kom til Tønder, at Pastor Boesen gerne vilde have haft mig dertil.

Til Højer.

Efter at jeg var kommen til Tønder, siger Appel til mig: »Jeg har en Hilsen til dig fra Provsten. Han vilde gerne tale med dig«.

Da jeg kom hen til Provst Hjort, viste det sig, at han vilde have mig til Højer som Lærer for de smaa. Jeg vægrede mig ved det. Jeg vidste jo nok, at Højer var en tysk Rede, og sagde derfor Nej til Provstens Opfordring. Han holdt imidlertid paa, at jeg skulde tage imod Pladsen og hentydede til, at jeg derved kunde slippe fri for Krigstjeneste.

»Nej«, siger jeg, »krybe i et Skolemesterkald for at blive fri for Soldat, det gør jeg ikke«.

»Ja, De kommer jo dog aldrig til at blive Soldat

alligevel«, siger han og blev ved at trænge ind paa mig.

»Det nytter ikke at sætte de døde blandt de døde«, sagde han, da jeg talte om, hvor dødt det var der.

Det maatte jeg give ham Ret i. Jeg rejste saa til Gøtterup for at høre, hvad Hans Madsen havde faaet ud af det med Hensyn til Rangstrup. Da det havde vist sig, at der slet ikke var nogen Udsigt til at komme dertil, fortalte jeg om min Samtale med Provst Hjort.

»Ja saa er der nok Bud efter dig«, siger baade han og Cathrine.

Da jeg kom hjem for at tale med Fader om det, var han baade ked og glad ved, at jeg kom. Til Højer maatte jeg nok komme. At jeg kom til at slaas med Tyskerne havde han ikke noget imod. Det vigtigste var, at jeg slap for at komme i Lag med Grundtvigianerne.

Undervisningsmaade.

Jeg kom saa til Højer sidst i Januar. Der var 102 Børn i Klassen. De fleste var fra tysksindede Hjem. Kun Smaafolkene var dansksindede. De talte alle Tysk. Jeg mærkede dog ikke noget til Vrangvilje, hverken hos Børnene eller Forældrene. Jeg søgte heller ikke at paavirke Børnene stærkt i dansk Retning. Jeg fortalte ikke ret meget af Danmarks Historie for dem og lod dem aldrig synge Sange som »Den Gang jeg drog af Sted«. Men Børnene kunde den alligevel og sang den af sig selv, endog paa Legepladsen. I Stedet for Danmarks Historie fortalte jeg dem gerne Israels Historie, og skønt jeg ikke gjorde nogen Anvendelse af den paa vore Forhold, forstod de dog godt at sætte det fortalte i Forbindelse med

disse. En Gang, jeg havde fortalt om David og Goliath og ret malet dem den lilles Kamp med Kæmpen for Øje, sprang nogle af dem op og slog i Bordet og sagde: »Saa skal vi ellers ogsaa jage Tyskerne ud af Landet«.

Pøbeloptøjer.

Det, at Børnene sang »Den Gang jeg drog af Sted« ude paa Legepladsen var der en Del, der tog Anstød af. Der blev fortalt i Byen, at jeg havde tvunget dem til det. Da saa Krigen brød ud i 1864, fik nogle af Brushovederne Mod til at gaa løs paa mig. En Dag kom der tre Murersvende fra Kiel og vilde prygle mig, men jeg var heldigvis ikke hjemme. En Tid lang var der saa nogenlunde Ro. Men en Søndag Nat — det var allerede hen paa Forsommeren — da der var Uro i Byen, kom der en hel Flok ind paa Legepladsen og raabte og brølede: »Hannemann heraus. Er soll mit nach Tondern!« De prøvede endog paa at bryde Døren op. Jeg tænkte først paa at skjule mig, men saa kom den Tanke: »Du har jo en god Sag at kæmpe for. Hvorfor saa vige. Du kan jo lige saa godt vove Livet her, som de, der er med i Krigen. Og jeg følte mig tryk under Guds Beskyttelse. De var forresten lige ved at faa Døren op, men fik den ikke givet det sidste Skub. Det var i Højbjergnings-tiden, og der begyndte nu at blive Liv i Byen. Saa løb de deres Vej.

Efter nogen Tids Forløb kom nogle af dem tredie Gang en Dag, mens jeg var i Skolen. Da var de ædru. Det var igen de tre Murersvende fra Kiel, der arbejdede der i Byen. Den ene af dem blev staaende ved Døren, mens de to andre gik hen imod mig. Anførelsen tager mig i Frakken, men ret skikkeligt, saa at

jeg fik Indtryk af, at de kom fra Myndighederne og skulde arrestere mig. Altsaa satte jeg mig ikke til Modværg. Men forresten følte jeg mig i det Øjeblik baade stor og stærk overfor dem.

Imidlertid kom Degnen til og advarede dem imod at overfalde en Mand i hans lovlige Gerning. De kunde jo klage, hvis de havde nogen Grund til det. Deraf tog jeg Anledning til at spørge dem, om de havde Børn her i Skolen. Nej det havde de ikke.

»Vil I saa se at komme ud, ellers skal jeg snart flytte Jer!«

Saa luskede de af. Men de var som sagt ædru, og nu gik de over i Kroen for at styrke sig. Der sad de og drak og pralede af, at de vilde slaa hvert Ben i Stykker i den Skolemester. Pigen fra Kroen kom løbende over for at advare mig, og fortalte mig, hvad de sagde.

Jeg siger: »Sig til dem, at nu sidder jeg her og spiser min Middagsmad, og her bliver jeg til Klokken et. Derefter gaar jeg over i Skolen, og der er jeg at finde til Klokken fire«. Der kom imidlertid ingen.

Bliv hos os, lille Skolemester.

Efter at de tre Murersvende om Formiddagen havde forladt Skolen, siger jeg til Børnene, der jo havde været meget forskrækkede under dette Optrin: »Ja, der kan I jo nu se, hvordan det ser ud. Naar Hjemmene er saadan imod mig, saa kan jeg jo ikke være Lærer for jer, for jeg vil ikke rive Børnene fra Hjemmene. Jeg vil saa nu sige jer Farvel, for at komme ud af Byen ved Dag«.

Da brast de alle i Graad og udbrød »Nej, lille Skolemester, bliv hos os. Vi skal nok være dig tro.«

»Ja, siger jeg, naar I siger saadan, saa kan jeg ikke rejse bort. Saa vil jeg blive hos jer«.

Borgerne i Byen var imidlertid kede af disse Pøbeloptøjer. De havde allerede flere Gang opfordret mig til at rejse, baade danske og tyske. De danske vilde nødig, at jeg skulde lide Overlast. Nu kom de igen til mig og bad mig om at rejse bort. Men jeg sagde Nej. Det kan jeg ikke. Jeg har lovet Børnene at blive hos dem. Jeg havde jo ogsaa her en Sag, som jeg godt kunde lide for og ogsaa dø for, lige saa godt som mine Kammerater paa Valpladsen. Og jeg følte mig saa tryk i Guds Haand. Der kom saa nogen og vilde have mig til at skrive en Klage over disse Optøjer. Men jeg havde jo egentlig ikke noget at klage over. Alt var jo gaaet godt. Jeg sagde derfor, jeg vilde give en Fremstilling af Sagen. Saa kan jer egen Borgmester klage, hvis han vil.

Urostifterne straffes.

Borgmesteren klagede saa ogsaa over Optøjerne, og vi kom i Forhør hos den tyske Herredsfoged Reeder i Tønder. Jeg blev først kaldt ind og fortalte Sagen saaledes, som den var gaaet for sig. Saa blev de andre kaldt ind og derefter Lærerne, der fuldt ud stadfæstede, hvad jeg havde sagt. Til sidst blev jeg igen kaldt ind, og Herredsfogden sagde nu, at jeg havde selv Skyld i Optøjerne, fordi jeg havde ladet Børnene synge »Den Gang jeg drog af Sted«.

»Det har jeg ikke gjort«, sagde jeg. »Jeg hørte dem en Dag synge den i Skolen i en Pause. Saa gik jeg over i Skolen for at sætte dem i Arbejde, og Dagen efter blev jeg i Skolen i Pausen for at forhindre

dem i at synge. Men saa sang de den ude paa Legepladsen«.

Paa Hjemvejen fortalte Degnen, at Herredsfogden havde sagt, da jeg var gaaet ud: »Det var en Mand, der talte Sandhed«.

Enden paa Sagen blev, at Murersvendene blev idømt hver en Dags Fængsel.

Der blev ikke mere Uro af den Slags i Byen. Jeg sad der nu uforstyrret og i Fred som Lærer indtil 1867. Saa kom jo Kravet om Edsaflæggelsen. Jeg var straks klar over, at jeg ikke kunde aflægge Eden, og nægtede derfor at gøre det.

Flugt for Militærtjenesten.

Kort Tid derefter fik jeg Ordre til at møde i Aabenraa til Kontrollforsamling. Nu maatte jeg tage endelig Bestemmelse. Folk i Højer, især Apoteker Nagel, raadete mig til at rejse til Danmark. Det var dog mit Sind imod, saaledes at rejse bort. Helst vilde jeg rejse til Aabenraa, ikke for at blive Soldat, men for at protestere. Men hvad vilde det have hjulpet? Jeg var desuden bange for, at Grænsen var besat, og blev jeg greben der, var Stillingen jo værre nu, efter at jeg havde modtaget Indkaldelsesordren. Mest pinte det mig, at jeg syntes, det var min Pligt at følge Ordren nu, da jeg havde modtaget den. Enden paa det blev imidlertid, at jeg rejste Nord paa. Min Indkaldelsesordre tog jeg dog med i Støvlerne for at jeg kunde rejse til Aabenraa, hvis jeg fandt Grænsen spærret.

Jeg gik hele Vejen og var ilde til Mode. Jeg syntes, at jeg svigtede noget, og jeg kunde dog ikke handle anderledes. I Rejsby Kro var jeg inde for at

faa lidt Mad. Der fortalte Kromanden, at mange kom tilbage fra Ribe og var ikke bleven modtaget. Da sank mit Mod saadan, at jeg sad og bad Gud om, at jeg maatte dø. Da jeg imidlertid kom ud for at gaa videre, kunde jeg se Dannebrog vaje paa den anden Side Grænsen. Jeg syntes, at det vinkede ad mig, og jeg fik Mod paany.

Ved Grænsen var der ikke noget i Vejen, men da jeg kom til Ribe, viste det sig ikke at være saa lige til. De kunde kun modtage mig, naar jeg kunde stille Sikkerhed for, at jeg ikke faldt Fattigvæsenet til Byrde. Heldigvis traf jeg en Mand fra Obbekær, der kendte Fader, og fik foreløbig Plads hos ham, og der blev jeg Sommeren over.

Grundtvigianismen.

Om Vinteren tog jeg saa paa Askov Højskole. Ikke alene var al Angsten for Grundtvigianismen nu borte, men jeg var helt klar over, at det var den grundvigske Retning, jeg maatte holde mig til. Det var i den, jeg skulde finde Livet, saaledes som det tiltalte mig. Som jeg før har fortalt, havde jeg en Følelse af, at jeg ikke ville kunne holde igen mod det grundvigske Syn paa Livet, naar jeg mødte det. Det var derfor jeg var bange for det. Det gik ogsaa saadan. De første af grundtvigsk Retning, jeg kom i Lag med, var Laust Poulsen og Lærer Rosendahl i Tønder. Poulsen var den Gang allerede stærkt paavirket af det grundvigske. Jeg værgede mig imod det, men droges alligevel af det. Det var dog først i Højer, hvor jeg brugte den mundtlige Undervisning, som jo i Virkeligheden var noget »grundtvigiansk«, at jeg ret fik Syn for, hvad dette var. Hvad der først drog

mig i Retning ad det grundtvigske var vistnok dets Sans for Kristenliv, mens der i Pietismen jo altid kun var Tale om Omvendelse. Men jeg kan ikke sætte noget Skel mellem min Pietisme og Grundtvigianisme. De glider umærkeligt over i hinanden.

Paa Askov lærte jeg N. J. Termansen at kende og fik (i Sommeren 1868) Plads hos ham i Gammelby som Huslærer. Jeg havde hans og to andres Børn at undervise, ialt 10. Termansen var meget lidt hjemme, og han havde ikke Folk nok til Arbejdet paa Gaarden. Den blev derfor noget forsømt. En af Naboerne fik ham da til at overlade Styret af den til mig. Jeg arbejdede saa paa Marken tidlig om Morgenen og i det hele uden for Skoletiden.

Jhannes Kloppenborg og Peter Larsen Skræppenborg.

En af Faders bedste Venner var Peder Larsen Skræppenborg. Han kom tit hos os, og han og Fader rejste sammen til Møder i Frifelt, Arrild og andre Steder. Det var dog altid Peder Larsen, der talte, saa længe de saadan rejste sammen. Først efter at de var bleven Uvenner, begyndte Fader ogsaa at tale. Peder Larsen gik mere og mere i grundtvigsk Retning. Det var naturligvis Fader en Vederstyggelighed. Han blev ved at være Christiansfelder. Peder Larsen kaldte han en Vendekaabe. Det blev til et fuldstændigt Brud imellem dem. De var begge to for heftige og iltre Naturer til, at det kunde gaa i Længden, efter at der var kommet dem noget imellem, der for dem begge var den alvorligste Hjertesag.

Nogen Tid efter at de saaledes var bleven Uvenner, gjorde Peder Larsen for Resten endnu et Forsøg

paa at faa det i Lave igen. Han besøgte Fader. Det maa have været i Aarene mellem 1867 og 70, for jeg husker tydeligt, at det var, mens jeg var i Gammelby.

Under dette Peder Larsens Besøg hos Fader talte de aabent med hverandre om det, der var dem imellem. Men hvad de talte mest om og slet ikke kunde komme ud over, var det, om Dans, Leg og Kortspil kunde forenes med Kristendom. Peder Larsen drev jo hverken det ene eller det andet af dette, men han holdt paa, at det ikke var utilladeligt for en Kristen. Det var ligegyldige Ting, mens Fader ikke kunde tænke sig noget af dette hos en Kristen. De forsvarerede begge to deres Syn paa det ved Hjælp af Skriftsteder og Henvisninger til bibelske Fortællinger. Det var Fader stærk i. Men Peder Larsen kunde over ham. Og da Fader tilsidst ikke kunde klare sig paa anden Maade, satte han sig fast i det, at det var jo ingen Nytte til. «Ingen Nytte til!» drejede Peder Larsen rask om paa Hælen og slog Fader Piben ud af Munden. »Det er heller ingen Nytte til, at du sidder der og ryger Tobak, Johannes«. Far samlede sin Pibe op og røg videre, men holdt lige stærkt paa, at Dans og Kortspil var til ingen Nytte. De kunde saaledes ikke komme over Stridspunktet. Alligevel skulde de dog mødes endnu en Gang.

Et Aars Tid eller to senere blev Fader syg og det saa meget betænkeligt ud. Det rygtedes til Dons. Og en Dag kommer Peder Larsen og hans Kone kørende for at se til ham. Det var en 6—7 Mil fra Dons. Og det var i Februar, i en streng Kulde med Blæst og Sne. Peder Larsen kom stormende ind til Fader. »Jeg vilde da se dig endnu en Gang, inden du dør, Johan-

nes!« raabte han, løb hen til Fader og omfavnede ham. De havde nu en rigtig velsignet Stund sammen. Den Dag talte de ikke om Grundtvigianisme og Dans eller Kortspil, men om det evige Liv og om det Arbejde for Guds Rige, de havde været fælles om og haft Glæde af. Da Fader i 1856 havde bygget et nyt Stuehus, havde han sat Ordet »Herrens Fred være med dette Hus« over Døren*). Det tog Peder Larsen til Udgangspunkt for en Tale til Fader.

Ogsaa dette Besøg fandt Sted, mens jeg var i Gammelby. Jeg husker nemlig, at jeg var hjemme paa Besøg derfra og kørte med Peder Larsen til Røjgaard i Gesten Sogn. Der skulde han nemlig tale samme Aften. Der var jeg saa med til Møde og gik derefter til Gammelby.

Det gik ikke, som vi ventede. Fader kom sig igen og levede endnu en Del Aar. Han døde først i 1878. Det blev vistnok alligevel sidste Gang, de to gamle saas. Peder Larsen levede kun to-tre Aar derefter. Han døde i Begyndelsen af 1873.**)

*) Indskriften var malet paa en kalkpudset Flade og saaledes ikke holdbar. Ved en Reparation har Sønsønnen, den nuværende Ejer, ladet den indhugge i en tilhugget Granitsten, der er bleven lagt oven over Døren.

**) Dette Besøg, i fordrejet Fremstilling, har vistnok givet Anledning til den tyske Skrøne om, at Peder Larsen var død »under Forkastelse af sine grundtvigske Anskuelser«, en Fortælling der fra Tyskland over Norge naaede til Danmark og straks blev tilbørlig gendrevet, men ikke desmindre vedblev at dukke op i Indre Missions Blade. Hvorledes dette Besøg har kunnet blive Udgangspunkt for Fortællingen har jeg søgt at udrede i »Kirkeligt Samfunds Aarbog 1923—24«.

Møder i Hygum.

Jeg var kommen hjem i 1870. Optanterne kunde nu faa Lov til det. Jeg maatte have et Arbejde med Ungdommen i Gang. Sammen med Knud Pedersen i Skibelund, der den Gang var Huslærer hos Peder Müller i Hjerting, begyndte jeg saa i Vinteren 1870—71 at holde Møder for de unge paa Egnen. Møderne holdtes i Førstningen hos en af mine Svogre Peder Jensen i Hygum eller Nis Pedersen i Harreby. Fader kunde selvfølgelig ikke have med sligt at gøre. De holdtes hver anden Lørdag Aften, og vi havde altid fuldt Hus. Knud Pedersen fortalte Danmarks Historie og jeg Bibelhistorie. Efter at Knud Pedersen i 1874 var flyttet til Skibelund og der havde oprettet Fri-skolen, kom Nis Kjems fra Kjemsgaard med i Arbejdet. Han fortalte gerne Sagn og Eventyr. Ind imellem sang vi naturligvis. Det var Møder, der var Liv over.

Lærer i Lovrup.

Noget før Jul 1871 skrev Peder Jensen fra Lovrups Fader Jens Peter Jensen, til mig, om jeg ikke kunde komme derud og være Lærer. De manglede en Lærer i Skolen. Fra Nytaar til Pinse 1872 var jeg saa derude. Der prøvede jeg ogsaa paa at samle de voksne til Møder, nemlig i Skolen. Jeg havde tænkt, at det ligesom i Hygum skulde være hver 14. Dag, men det vilde de ikke nøjes med. De vilde have det to Gange om Ugen. Det blev saa hver Tirsdag og Fredag Aften. Jeg havde tænkt dem som Møder for de unge, men der kom ogsaa en Del gamle med. Skolen var altid stopfuld, saa at de sad baade paa Bordene

og Bænkene. Hver anden Lørdag Eftermiddag gik jeg saa hjem for at være med og tale ved Mødet der om Aftenen. Det var fem Mils Vej. Søndagen over blev jeg saa hjemme og var med til Gudstjenesten i Rødding. Den holdtes den Gang om Eftermiddagen Kl. 4. Efter Gudstjenesten gik jeg saa om Natten i Mulm og Mørke ad de daarlige Veje til Lovrup, for næste Morgen at holde Skole der. Det var drøje Ture, men jeg maatte have Gudstjenesten med. Jeg skulde da have noget at leve af. Det er for Resten den bedste Tid, jeg har haft. I Lovrup fandt jeg min Hustru, Mette Marie Beck.

Mit Skolehold derude varede ikke længere end til Pinse. Saa fik Præsten i Døstrup, Wernicke, det forbudt, og en Kommis blev Lærer i mit Sted. Tre Mænd derude, Gæstgiver Peter Timmermann og Gaardejerne Peter Jensen og Detlef Keller, vilde dog beholde mig som Privatlærer for deres Børn. Det gik kun til hen paa Sommeren. Saa blev al Undervisning mig forbudt.

Paa Fødegården.

I 1873 holdt jeg Bryllup og overtog nu Gaarden der hjemme. Fra den Tid af blev Møderne hos mig. Disse Møder vedblev Nis Kjems og jeg saa at holde op igennem Halvfjerdserne og et Stykke ind i Firserne. Saa blev vi nødt til at holde op med dem, da Mynighederne var kommet paa Spor efter dem og vilde forbyde dem. Jeg fandt saa paa at benytte Fødselsdagene til Oplæsning og Foredrag. I Reglen var disse Fødselsdage hos Nis Kjems eller mig. Det var ikke bare, naar han eller jeg havde Fødselsdag, men ogsaa

naar vore Koner eller Børn eller en af Tjenestefolkene havde det. Der kom altid mange Folk. Beværtningen

Jacob Kloppenborg.

var yderst tarvelig. Det var jo ikke den, det kom an paa, men at samles for at høre noget godt. I en Del Aar holdt jeg ogsaa Juletræ, som vi i de sidste Aar samlede over 300 Mennesker til. Da Forsamlingshusene begyndte at blive bygget, gled disse Møder over til dem. Det var naturligt nok. Der var det friere, men jeg har aldrig haft den Glæde af dem der som i Hjemmene.

Dansk Undersaat.

Jeg var jo dansk Undersaat og maatte derfor holde mig i Skindet. Jeg holdt mig borte fra alle politiske Møder og sligt. Men mere gjorde jeg saa heller ikke. Jeg har aldrig kunnet faa i mit Hoved, at der skulde være noget galt i at gaa til Gudstjeneste eller kristelige Møder eller paa anden Maade søge Næring for det Liv, der var i en. Derfor blev jeg, ogsaa i den værste Köllertid ved at gaa til Kirke i Rødding og til opbyggelige Møder, ogsaa paa den anden Side Græn-

sen. Og det stak jeg slet ikke under Stol med, for det har jeg aldrig duet til. Jeg maatte gaa den lige Vej og saa lade Gud om Resten. Men jeg har ogsaa altid følt mig tryggest ved at overlade det hele til ham. Men naturligvis løb jeg ikke lige i Armene paa Gendarmerne, naar jeg kunde undgaa det.

Noteret af Gendarmen.

En Gang var jeg gaaet til Møde i Obbekær Forsamlingshus. I den Tid Grænsen var bevogtet af Gendarmen, gik jeg altid over den, inden de var kommen paa Post. Tit gik jeg en Dags Tid før og gik saa i Besøg hos Venner og Bekendte. Det Møde var jeg ligeledes gaaet tidlig til, mens de der hjemme fra, der var preussiske Undersaatter, kørte ad Vejen derover.

Det var sent, da vi skulde hjem. Jeg tænkte: »Nu er Gendarmerne vel borte« og tog saa med Vognen hjem. Der stod imidlertid en Grænsegendarm der og noterede os alle, ogsaa mig. Fjorten Dage derefter blev min Datter stævnet i Forhør i Rødding. Hun havde imidlertid ikke været med. Og jeg slap.

Saa godt gik det nu ikke altid. Somme Tider maatte jeg i Forhør, og jeg har altid været en sølle Karl, naar jeg saadan blev stævnet i Forhør. Jeg kunde lige frem ryste ved det. Det var mest Frygt for at komme til at sige noget, jeg ikke skulde sige. Jeg holdt mig altid til Sandheden og blev derfor altid troet. Jeg har i saadanne Tilfælde tit erfaret Sandheden af, hvad Jesus sagde til sine Disciple, at de ikke skulde være bange og ikke bryde sig om at tænke paa, hvad de skulde sige, naar de saadan blev kaldt i Forhør.

»Nu bliver du udvist«.

Der var i K llertiden aldrig nogen Udvisningsordre i Gøre imod mig, skønt jeg blev ved at gaa min Gang som hidtil. Men en Gang saa det dog galt nok ud. Der var Fastelavnsm de i Ribe, og vi var kørt derover alle, der kunde komme hjemmefra. Den Gang var der i Reglen ingen Gendarmer ved Grænsen ved disse Møder. Jeg gik derfor ikke i Forvejen, men kørte med. Men den Dag var der nu netop en der, og vi blev alle noterede. Da Gendarmeren var færdig med det, siger jeg:

»Jeg kan ikke forstaa, hvad det Skriveri skal til«. Det svarede han ikke paa.

»Er det forbudt at tage over Grænsen?« spurgte jeg saa.

Det svarede han heller ikke paa.

»Ja, siger jeg, naar det ikke er forbudt, saa k r kun«. Og saa kørte vi.

Da vi kom til Ribe, var det allerede rygtees der, og efter Gudstjenesten stimler Venner og Bekendte sammen om mig og siger:

»Hvad har du dog gjort? Nu bliver du da udvist«.

»Ja, siger jeg, det bliver jeg jo vist.«

Jeg var ilde til Pas ved denne Sag, thi jeg vilde jo gerne holde Stillingen og blive paa Pladsen saa længe som muligt. Jeg siger saa til Børnene: »Lad os nu tage hjem«.

Det vilde de imidlertid ikke. Nu bliver vi jo alligevel udvist, sagde de. Saa kan vi lige saa godt tage den Fest med«.

»Ja, siger jeg, der er dog Forskel paa en Gudstjeneste og et politisk M de. Men det maa I selv om. Jeg gaar nu«.

Saa vilde de dog alligevel med.

Nogle Dage senere kommer Gendarmen fra Gram med en Stævning til Forhør hos Amtsforstanderen i Rødding. Gendarmen siger da: »De skulde holde Dem fra det Kram, Kloppenborg«.

»Der kan da ikke være noget ondt i at gaa til Kirke, siger jeg. Og der sker jo aldrig nogen Ulykke, naar Vorherre ikke vil det.«

»Ja, De skulde nu holde Dem fra det«, siger han.

»Da kan jeg ikke forstaa, at naar Kejser Wilhelm kan besøge Kong Kristian og kysse ham, at Undersaatterne saa ikke kan færdes sammen.«

Han fo'r ud ad Døren, greb sin Hest og trak den ud af Gaarden uden at komme paa den.

Da jeg senere kom i Forhør i Rødding, blev jeg spurgt om, hvornaar jeg var rejst over og kommen tilbage. Men der kom aldrig noget ud af den Sag.«

Hermed er i det væsentligt meddelt, hvad jeg har fra Jacob Kloppenborg selv. Imidlertid har jeg ogsaa fra andre Sider, fra Venner og Bekendte af ham og til Dels fra hans Søn Peder, der nu har Stavnen i Harreby faaet nogle Træk, der hører med til Billedet.

Landbrug.

Nogen egentlig Uddannelse som Landmand havde Jacob Kloppenborg, som det fremgaar af det foregaaende, ikke faaet. Men den Tids Landbrug stillede jo heller ikke saa store Krav i den Henseende. Flittig var han til sit Arbejde ligesom sin Fader, men han havde ikke taget dennes Interesse og Iver for Pløje-arbejdet i Arv. Han havde meget mindre Del af Gaardens Jord under Plov. Til Gengæld havde han større Interesse for Besætningen og passede den om-

hyggeligt. Endnu som gammel Aftægtsmand var det hans Lyst at varetage Fodringen, selv om denne nu foregik paa en anden Maade end i hans Tid og stillede større Krav til Udøveren. Som Grund til, at han skulde hjem — fra Besøg eller Møder — nævnte han tit spøgende: »Jeg er jo Røgter«. Og det var ikke bare Spøg.

Gilder.

Jacob Kloppenborg blev tidlig Enkemand. Alle-rede i 1880 mistede han sin Hustru efter kun rigelig 7 Aars Ægteskab. Og han giftede sig ikke igen. Men hans Hjem blev ved at vise den samme Gæstfrihed som tidligere og holde store Fødselsdage og Julefester saa længe det lod sig gøre for saaledes at samle Folk til Foredrag og Oplæsning. Naturligvis forsømte han heller ikke at holde Høstgilde. Til det kom Byens og Omegnens Folk sammen om Eftermiddagen. Det begyndte med Ungdommens Leg ude paa Toften. Ved Aftenstid samledes saa både unge og ældre om Bordene inde i de rummelige Stuer. Mad bragte de selv med til det. Ved Bordene blev der saa holdt Foredrag, i Reglen af ham selv og Nis Kjems. Og selvfølgelig blev Sangen ikke forsømt. Tilsidst fik Ungdommen sig en Dans. Ogsaa ved Julegildet blev der danset til Slutning, derimod ikke ved Fødselsdagene.

Skolegang.

Den tyske Skole var ham en Pest, som han søgte at holde sine Børn klar af. Han beholdt dem hjemme, til de var 8—9 Aar gamle. Nogen egentlig Undervisning gav han dem ikke, men fortalte flittigt Bibelhistorie for dem. Naar de havde naaet den nævnte

Alder, sendte han dem til Friskolen i Skibelund. Det kunde han den Gang gøre som dansk Undersaat. Dog var Myndighederne undertiden ude efter ham for det. Den ældste af Børnene, Johannes, blev han saaledes en Gang nødt til at tage hjem og sætte i Skolen i Harreby. Det varede dog kun en Maaned. En anden Gang havde han faaet Tilsigelse til at møde i Skolen med Børnene til Prøve for Kredsskoleinspektøren. Men inden han kom op til Skolen, var Inspektøren borte. De gik saa — for ikke at forsømme noget — efter lidt Betænkning til Hygum for at træffe ham der. Men der var han ogsaa allerede taget fra. Jacob Kloppenborg talte saa med Præsten om Sagen og fortalte, hvordan det var gaaet. Han hørte ikke siden videre til den Ting.

Københavnske Feriebørn.

At have med unge Mennesker og især med Børn at gøre har altid været Jacob Kloppenborgs Lyst. Da i Halvfemserne Arbejdet begyndte med at skaffe københavnske Børn ud paa Landet i Ferien, var han straks ivrig for at faa nogle af dem til Harreby, først til sig selv, senere ogsaa til andre i stadigt voksende Antal. Aaret inden det standsede paa Grund af tyske Forulempelser hentede han ikke færre end 24 i Ribe. Han hentede dem paa to Høstvogne og havde dem anbragt paa de Rammer, der til Høstbrug var lagt oven paa Fadingerne.

Paa Vejen gennem Byen var de levende nok. Men Jacob vidste nok af Erfaring, hvordan det vilde gaa, naar de kom ud paa den tunge sandede Vej. Eørnene havde jo rejst hele Dagen. De vilde blive søvnige. »Hvis I nu bliver søvnige«, sagde han der-

for til dem, »kan I saa passe paa at hælde jer forover. Før ellers falder I baglænds af Vognen og slaar jer fordærvet«. Jo det skulde de nok. Ret længe varede det ikke, saa høres der et Bump bag i Vognen. Den første af dem, der havde fulgt Anvisningen var bleven overmandet af Søvnen og faldt ned i Bunden af Vognen. Bumpene blev stadig hyppigere, og snart laa de alle 24 i Bunden af de to Vogne mere eller mindre oven paa hverandre som et Kuld Smaagrise. Saaledes naaede han til Harreby med dem.

Frimenigheden.

Som det fremgaar af hans egne Meddelelser sluttede han sig straks ved sin Hjemkomst i 1870 til den Kreds, der samledes til Appels kristelige Møder paa Højskolen i Rødding. Selv om han i Nat og Mørke skulde gaa derfra til Lovrup, kunde han ikke undvære den aandelige Næring, han der fik. Efter at han var bleven gift og bosiddende der hjemme i Harreby, sluttede han sig naturligvis helt til denne Kreds. Den 17. Juni 1874 anmeldte han og hans Hustru ved Amtsretten i Rødding, at de vilde træde ud af »den herværende evangelisk-lutherske Statskirke« — saaledes har de vel nok formet deres Erklæring lige som de fleste andre den Gang — og den 23. Juli, altsaa Ugedagen før Appels Ordination, fuldbyrdede de Udtrædelsen, Rigelig et Par Maaneder senere fulgte hans Søster Oline Rebekka efter. Men i Henhold til den kielske Overappellationsrets Afgørelse af 31. Oktober samme Aar blev deres Udtrædelseserklæringer vraget, og skønt de som de fleste kviede sig ved det og vel prøvede paa at undgaa det, maatte de omsider den 9. Marts 1876 bekvemme sig

til at afgive den »utilslørede Erklæring om at ville træde ud af den evangelisk-lutherske Kirke«, som Myndighederne med Urette krævede.')

Jacob Kloppenborg var en stadig Gæst ved Guds-tjenesterne i Rødding ogsaa i den Tid, det var smaat med Besøget, og han holdt sig heller ikke tilbage i de Aar, Köllerpolitikken rasede og skræmmede saa mange. Han var en af dem, det for en Præst er godt at have som Tilhører, og han var en af de mange, hvis Stemme fyldte godt til i den kraftige Salmesang, der lød i den lille gamle Kirkesal. Det var en Stemme, der var baade Kraft og Klang og Begejstring i.

Fodgænger.

Jacob Kloppenborg kom næsten altid gaaende til Rødding, endnu da han var op i Firserne. Selv om han naturligvis skød Genvej til Hygum, fik han dog en Kirkevej paa 1 $\frac{1}{2}$ Mil. Men det var hans Lyst at gaa. Han foragtede at køre. Det lod han de unge om. Og især foragtede han at køre som »de moderne Bønder — med en halv Vogn (Gig) og en spatbenet Hest«. Ogsaa meget længere Ture tog han endnu som meget gammel Mand til Fods. Naar Frimenighederne i Aarene op mod Krigen holdt deres Aarsmøder, savnedes han aldrig ved dem. Men enten de holdtes i Rødding, Bovlund, Haderslev eller Skærbæk, vel ogsaa endnu fjernere, saa tilbagelagde han helt eller delvis Vejen til Fods, mens vi yngre satte os mageligt til Rette i Toget.

Endnu nær op mod Firs rejste han til Fods fra Lemvig over Herning, hvor hans ældste Søn bor,

---

*) Se Thade Petersen: De sønderj. Frimenigheders Historie S. 108—127.

hjem. Han forhastede sig ikke paa en saadan Tur. Han besøgte gode Venner under Vejs og kunde godt slaa et stort Sving ud til Siden for at naa til en saadan Ven. Hvor han kom, var han velkommen, for han bragte altid noget godt med sig fra Sted til Sted. I det Stykke lignede han i høj Grad Morten Eskesen.

Men undertiden kunde det godt have sin Vanskelighed saadan at komme dumpende ind i et Hjem. For Jacob Kloppenborg anmeldte ikke sit Komme, og han regnede heller ikke omhyggeligt ud, om det kunde være passende at komme der eller der. Selv tog han jo imod Folk naarsomhelst de kom. Saaledes opsøgte han en Gang paa en lang Fodtur en gammel Ven, som han i lang Tid ikke havde set. Konen kendte ham ikke. Det var lige i Julebagningen, han kom. Manden var ikke hjemme. Jacob Kloppenborg har vist ikke fortalt meget om, hvem han var, og hvor han kom fra. Men da han spurgte, om han kunde blive her om Natten, fik han et Nej til Svar af den travlt optagne Kone. Men sidde og hvile lidt kunde han jo da. Imens kommer han i Lag med Børnene og fortæller for dem, vel sagtens noget fra Sønderjylland. Børnenes Øjne hænger ved hans Mund. Konen kan ikke lade være at lytte, og snart siger hun: »Jo du kan godt blive her i Nat.«

J. Kloppenborg som Fortæller.

Foredrag har Jacob Kloppenborg vist aldrig holdt. Og saa tit han end er optraadt som Taler navnlig ved sine egne Møder, Fødselsdage og andre Fester, saa har han vist aldrig givet sig af med at udrede en Tanke eller udbrede sig over et Emne. Men han fortalte, fortalte Bibelhistorie eller egne

Oplevelser. Tit kunde han være meget heldig med det. Der var altid Friskhed og Fart over hans Fortælling. Og vilde man bare trække fra, skulde han nok holde ud.

I Oktober 1911 skulde en af hans gamle Ven Hans Søndergaards Sønner have Bryllup oppe i Salling. Hans Søndergaard, der kun var 1 eller 2 Aar ældre men langt fra saa rask og rørig som Jacob Kloppenborg, siger ved Lejlighed til denne: »Jeg kan jo ikke gøre den lange Rejse til Bryllup. Kan du ikke rejse derop i mit Sted?« Jo det var Jacob straks rede til. Det var et stort Bryllup. Der var rejst Telt, og der blev danset en Stund. Noget over Midnat blev der imidlertid en Pavse. Musikanterne skulde have et lille Hvil og lidt Mad. I den Pavse blev en Del af den dansende Ungdom opmærksom paa en Gruppe, der var samlet om Jacob Kloppenborg, der fortalte om den Tid, da han var Lærer i Højer. Flere og flere sluttede sig til, og da Musikanterne kom igen, stod hele Flokken, baade gamle og unge, og lyttede til hans Fortælling. Musikken spillede op, men der var ingen, der dansede. Jacob blev nemlig ufortrødent ved at fortælle. Omsider var han færdig, men da var Klokken rigtignok ogsaa bleven 4 eller 4½ om Morgen. Og han sluttede med en Formaning, han tit havde paa rede Haand ved slige Lejligheder: »Lad mig nu se, at I i Morgen tidlig kommer rask ud af Sengen, naar der blive kaldt ad jer, enten I er hjemme eller ude at tjene, saa de kan være glade ved at lade jer gaa til Gilde en anden Gang.«

»Ja, det skal vi nok!« fik han jublende til Svar af sin store Tilhørerskare.

Jacob Kloppenborg forstod at feste, fordi han havde sin Glæde i Arbejdet.

Sygdom og Død.

Sidste Efteraar brækkede han uden nogen ydre Foranledning det ene Ben, mens han gik langs ad Gaden i Rødding fra Frimenighedskirken om til Vognen, der var fraspændt ved Vesterkroen. Han kom under Behandling paa Gram Sygehus. Det blev et langt og mærkeligt Sygeleje. En ung Mand havde han, de Gange jeg besøgte ham, paa hver Side og et Barn i hvert af de to andre Hjørner i Stuen. Taalmodighed og Humør var der nok af. Besøg manglede der sjælden. Jacob Kloppenborg kunde stadig fortælle og samtale, helst om det, der hørte Fortiden til. Og nu og da stemte baade syge og sunde i med en Sang. Der var ingen Ynk i den Sygestue.

— — —
Paa sin 90. Fødselsdag, den 25. Marts sov han stille hen.
